

DoE PAK

DuPAK DoEPAK POPPENSPE(ELMUSEUMKRUIJELKRANT NUMMER 10 DoEPAK DuPAK

Een **dupák** (spreek uit: **doepak**) is een stang- en trucpop. Het nummer met de dupák wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspopentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uittrekken en weer inkrimpen van de hals van de *Dood van Pierlala* in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onder af gemanipuleerd; de dupák wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doods stilte geschiedt, gaat het strekken en inkrimpen van de dupák razendsnel en met veel rumoer. Dupák betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof. De stang waaraan de dupák hangt, gaat door de kop en het lijf heen en zit vast aan de houten heup. Het gat in de kop is iets wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupák is een touw vastgemaakt. De touwtjes gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhoutje. Door dit houtje op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lappen lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en weer weer op. Behalve springen kan de dupák ook om zijn as draaien; daarbij zwieren zijn armen wijd uit.

Dalang

DoEngedange dingedange dong, zo klinkt voor westerse oren *gamelanmuziek* uit Indonesië. Het gamelanorkest bestaat uit gongs, xylofoons, fluiten, een trom en snaar-instrumenten. Ook zangstemmen zijn belangrijk.

Het orkest is een onmisbaar onderdeel van een wayangvoorstelling.

Wayang betekent 'schaduw'. Het woord omvat *poppen-* en *schim-menspel*, *dans* en *maskerspel*.

De *dalang* is de *poppenspeler* en leider van het orkest dat achter hem zit. Hij beweegt alle figuren, spreekt hun rollen, zingt en vertelt. De *dalang* zit met gekruiste benen achter (of voor) het *speelscherm*, met het gezicht (meestal) naar het publiek gericht.

Zoek in het *poppentheater-abc* op onze website www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl naar het Indonesische woord voor de bewaarkist van de poppen.

Wat is de juiste naam?

* *kotak wayang*;

* *kayon*.

Afbeelding: Pastichetheater, dalang met wayang-kulit-figuren. Illustratie: Hetty Paërl © (2011). Collectie: Poppenspe(e)lmuseum ©.

Ossenhuid ...

daarvan is de Javaanse schim *Semar* gemaakt. Hij is een van de clowns in het wayang-kulit-spel (spreek uit: *koelit*). Op z'n hoofd zit een zwart kapje. Hij heeft een enorm grote buik. Uit zijn dikke bilpartij laat hij voortdurend winden ontsnappen. Wil je meer weten over de wayang? Kijk op www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Wayang.aspx.

✂ Knip *Semar* uit, plak hem op een stukje karton en speel. Applaus!

Eucalypta

Toen je vader en moeder nog klein waren, was er op de radio een hoorspel over *Paulus de Boskabouter*. Met rode oortjes luisterden ze naar de gekke stemmetjes van schrijver, tekenaar en poppenmaker Jean Dulieu. De kinderboeken, strips en animatiefilms die hij maakte, zijn nog steeds bekend. De heks *Eucalypta* is zowel de vriendin als de vijandin van Paulus: het dikbuikige en pijprokende kereltje.

Het *Poppenspe(e)lmuseum* is in het bezit van veel decors, figuurtjes, poppenkastpoppen en boeken over Paulus en zijn kameraden. Kijk maar eens op de subsite van het museum op de *website* van 'Het Geheugen van Nederland': www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2.

Popjes op de plank

'n **PAK**erd (kus) geven de twee figuurtjes elkaar, als de speler en trommelaar de twee popjes aan de touwtjes elkaar laat begroeten.

De *popjes op de plank* (in het Frans: *marionnettes à la planchette*) zijn figuurtjes waarbij een horizontaal koord door de borst loopt. Het ene uiteinde daarvan is vastgemaakt aan een paaltje, het andere uiteinde is om de knie van de poppenspeler geknoopt. Die is tegelijkertijd muzikant. Als hij op de maat van de muziek zijn heen beweegt, gaan de poppen dansen.

De marionettes stellen *Polichinelle* (spreek uit: *poliesjienel*) en een lief meisje voor. Rechtsomder ligt een ridder op apegapen.

De kluchtfiguur *Polichinelle* lijkt een heetje op de oud-Hollandse *Jan Klaassen*.

Kenmerkend voor *Polichinelle* zijn de bulten aan de voor- en achterzijde van zijn lijf, de honte kleuren van zijn kostuum en de driekantige steek.

Door wie is *Polichinelle* opgevolgd in de Franse poppenkast?

* *Guignol* (spreek uit: *gienjol*, met de g van 'goal');

* *Guillaume* (spreek uit: *giejoom*), een kwajongen.

Afbeeldingen: Pastichetheater, marionnettes à la planchette. Concept: Otto van der Mieden © (2011). Collectie: Poppenspe(e)lmuseum ©. Trekpop: Henk Westbroek. Illustratie: Paul Kusters © (2002).

Akketatje

Een *akketatje* is een flinke opdoffer. Dit woord valt vaak in de Antwerpse *poesjenellenkelder*. Daarin geven de hoofdfiguren – de *Voddebalen* – elkaar geregeld een stevig pak slaag. De *Neus* (links op het plaatje) is hun aanvoerder. Aan de rechterarm hebben deze *stangpoppen* een grote knuppel. Bij een maai-ende armbeweging zwaait het slaghout wijd uit. Je kunt je voorstellen dat het flink lawaai maakt als de klap raak is.

In het Poppenspe(e)lmuseum zijn prachtige stangpoppen te bewonderen. Ze komen uit België, Tsjechië en Italië.

In de *poesjenellenkelder* van het museum is het gezellig vertoeven, vooral bij speciale gelegenheden.

Afbeelding: Poppenspe(e)lkwartetspelkaart, poesjenellen. Illustratie: Hetty Paërl © (1991). Collectie: Poppenspe(e)lmuseum ©.

Karikatuur ...

is een grappig plaatje van een bekende persoon of situatie. Een soort spotprent. Opvallende karaktertrekken, uiterlijkheden of gebeurtenissen worden karikaturaal, met overdrijving, getekend. De afgebeelde *trekpopfiguur* is Henk Westbroek, een bekende zanger, dj (diskjockey) en praatjesmaker. Hij denkt soms de touwtjes in handen te hebben.

Trekpoppen om zelf te maken zijn te koop in de *Poppenspe(e)lmuseumwinkel*.

DoEPAK-oplossingen en -colofon

* De juiste antwoorden: *kotak wayang* en *Guignol*. Deze kruiemelkrant nr. 10 op internet, zie: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakX.pdf>. Afbeelding Dupák in de gedaante van Jan Klaassen: Hetty Paërl © (1994), naar een ontwerp van de Slowaakse stangpoppenspeler Anton Anderle (1944-2008). Collectie: Poppenspe(e)lmuseum ©. Concept, idee en teksten: Otto van der Mieden ©.

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl